

Deltathema Nieuwe Ontwerpinzichten 27 januari 2012

Inleiding door Steven Slabbers

Citaat Martin Hayer (2010): "De toekomst laat zich het best voorspellen door hem te ontwerpen." Vanmiddag gaan we kennis maken met de nieuwe lichting ontwerpers. Leidt dat nu ook tot nieuwe inzichten die onze toekomst veranderen?

Om vooruit te kunnen kijken, is het goed om weer terug te kijken, bijvoorbeeld naar de kaarten van 1910. In 100 jaar is er heel veel veranderd, dus we hoeven niet te behoudend te denken.

Plan van 1964 (Jan Petrie) weerlegt dat de toekomst zich laat voorspellen door hem te ontwerpen. Let op inpolderingen langs Grevelingen, het inpolderen van het Verdrongen land van Saeftinge, het grote industriecomplex op de grens van Brabant en Zeeland. In 1987 was de grote ontwerpmanifestatie 'Nederland Nu als ontwerp', waarbij een keur aan ontwerpers ook naar de ZWD hebben gekeken. Opvallende thema's zijn de voordeltaontwikkeling, de verbeterde infrastructuur, de enorme groei van aquacultuur. De ZWD werd een grote toekomst voorspeld als kweekvijver voor vis en schelpdieren.

Delta Dynamics 15-26 augustus 2011 door Bas de Vries (Academie van Bouwkunst)

Studenten van Summer School (vnl. architectuur- en stedenbouwstudenten) kwamen uit alle hoeken van de wereld. De vraag was of een student die het gebied niet kent in 1 à 2 weken tot voorstellen kan komen waar we in de praktijk iets mee kunnen. De eerste week verbleven de studenten op Port Zeelande en hebben zij zich geconcentreerd op Schouwen-Duiveland / Goeree-Overflakkee / de Grevelingen, de tweede week hebben ze gewerkt op de academie. Al snel kwamen de eerste verwonderingen (b.v. overgeorganiseerde infrastructuur in Nederland) en eerste lokale ideetjes (b.v. beleving vanaf golfbreker) los.

Visie op de Grevelingen:

- opening in Brouwersdam
- epicentra bij Brouwersdam en Grevelingendam
- vier sterk onderscheidende deelgebieden: toeristische boulevard, agrarisch cultuurlandschap, serene landschap, het hart van de Grevelingen.

Toeristische boulevard:

De Brouwersdam wordt ontwikkeld tot een "Belevings Boulevard", de waterkerende functie wordt gecombineerd met tal van andere functies, er wordt programma toegevoegd waardoor de dam meer wordt dan een keering maar ook daadwerkelijk waarde (belevingswaarde, identiteit, economische waarde, recreatieve betekenis) toevoegt.

Transferia worden gecombineerd met watersportcentra, havens, 'meanderende routes', congrescentrum, hotels, woningen in de dam, arena (zomer- en winteractiviteiten). Opvallend is dat de studenten ook nadenken over attractiviteit bij slecht weer.

Agrarisch (en) cultuurlandschap: Grevelingendam.

Routes afhankelijk van het getij, landart, kunstexposities.

Serene landschap (omgeving Middelharnis – Nieuwe Tonge)

Nieuw kanaal t.b.v. recreatievaart, wateren die aansluiten op het kanaal zijn dragers voor nieuwe (stedelijke) ontwikkelingen.

Het hart:

Rond Zonnemaire ligt een klein gebied dat bij de watersnood niet is ondergelopen. Daarmee vertelt die plek een verhaal, heeft het een eigen historie. Maak dat leesbaar, bijv. met beplanting. Verder fietspaden over water, kleinschalige mosselkweek, wetlands, duikeilanden (drijvende pontons, dus te verwijderen), festivals (vgl. Sea land festival).

De presentatie van Bas de Vries was een pleidooi om meer poezie in het landschap te brengen, niet uitsluitend vanuit techniek en normen te ontwerpen.

De visiekaart is op 26 augustus gepresenteerd aan betrokken bestuurders.

Manifestatie de Groene Golfengte “De EHS voorbij” door Leo Pols (PBL)

In september 2011 is er een vierdaagse manifestatie geweest in Radio Kootwijk.

Sinds 1990 (Natuurbeleidsplan) 100.000 hectare nieuwe natuur verworven, waarvan ingericht 50.000 hectare.

Vragen in het atelier: Hoe kan het anders met natuur (zodat het minder geld kost en meer oplevert), hoe wordt het collectieve belang gewaarborgd en wat heeft het tot nu toe opgeleverd?

Human Nature (LINT):

Staats-Spaanse linies: hoe kun je daar een functie aan koppelen die geld meebrengt? Idee: golfbaan.

Kanaalzone: parallel aan het kanaal een zoetwaterzone ontwikkelen, die zoetwater kan leveren aan glastuinbouw en basis kan zijn van allerlei recreatieve routes.

Kust Westerschelde: getijdenhaventjes zijn plekken waar water en land elkaar op een mooie manier raken. Plaats voor aquacultures, watersport e.d. Deze typologie kun je ook inzetten voor natuurontwikkeling.

Herontwikkeld Spuikommen, dit zijn prachtige streekeigen elementen waar tal van functies aan kunnen worden gekoppeld. Daarbij vormen zij een middel tot natuurbeheer, wanneer de buitendijkse gronden te hoog dreigen op te slibben zet je de spuikom open waarmee je de erosie tijdelijk een krachtige impuls geeft.

Hans Teerds:

Zeeuws-Vlaanderen en Vlaanderen verschillen nogal. Zeeuws Vlaanderen is een mooi leeg landschap dat aan demografische krimp onderhevig is, terwijl aan de andere kant van de grens de bevolking nog altijd groeit. Dat roept de vraag op of die krimp wel echt bestaat en onafwendbaar is. Waar Zeeuws Vlaanderen moeite heeft economisch het hoofd boven water te houden, floreert de economie aan de andere kant van de grens. Welke mogelijkheden ontstaan er nu wanneer je de grens wegdenkt? Voor Zeeuws-Vlaanderen ligt de toekomst niet in Nederland, maar in Vlaanderen.

Ecologie en Economie kun je zien als een Yin en Yang relatie.

Er is wel een zonerings in Zeeuws-Vlaanderen, maar er kan nooit verstedelijking zijn zonder natuur, die zaken horen bij elkaar. Dit levert vernieuwende beelden, interessante interacties op.

Samenvattende statements:

- draai het probleem om: (Zeeuws-) Vlaanderen;
- laat Antwerpen en Gent samenwerken in Terneuzens havengebied;
- de lokale kenmerken van het landschap dragen bij tot Yin/Yang ; Ecologie/Economie.

Laura de Bonth (Urban Synergy):

Twee deelopgaven:

1. Toeristisch recreatieve belang staat lijnrecht tegenover agrarische inrichtingsprincipes.
2. Verzilting versus zoetwaterbehoefte.

Dit levert kansen voor Zeeuws-Vlaanderen op.

Kreekruggen en dijken zijn (zoete) dragers, waartussen zilte teelten kunnen floreren. Verse producten zijn input voor toerisme en recreatie (streekproducten). Fruits de mer – fruits de polder.

In kanaalzone kan de restwarmte van Dow worden ingezet voor viskweek. In kanaalzone passen meer industriële vormen. Hogeschool Zeeland kent een maritieme afdeling, dit kun je koppelen aan de aquacultuur in Zeeuws-Vlaanderen. Het Zeeuws meisje kan zo het gezicht zijn van De Nieuwe Zeeuwse Vangst (Fruits de polder).

Debat

Steven: de kracht van deze presentaties schuilt in:

- de verbeelding,
- de overdrijving,
- de omkering van de klassieke gedachtengang (b.v. grens Zeeuws-Vlaanderen).

Een rondje reacties:

- Ik ben heel positief verrast. M.b.t het verleggen van de grens: demografisch is er zeker een aanvulling mogelijk tussen Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. Wat betreft de inhoud: ik was positief verrast over de golfbaan (maar aandachtspunt is: hoe combineer je dat met verzilting?) gekoppeld aan de Spaans Staatse linies. Ook het gebruik van de spuikommen en kreekruigen zijn goede ideeën.
- Verrassend en stimulerend. Ik werk in een organisatie die geacht wordt grensoverschrijdend te denken. Maar boeiend hoe het hier wordt omgedraaid. Er is een grensoverschrijdende ontwikkelingsschets gemaakt voor de Schelde. Maar wanneer je na een aantal jaren de balans opmaakt van de resultaten dan zie je toch vooral dat er veel strubbelingen zijn. Dat zit hem ook in de cultuurverschillen. De landsgrens dateert van de afscheiding van 1839, in het verenigd Europa van nu moeten we daar vanaf. Maar er is nog een grens te slechten: de grens van wantrouwen.
- Het gesprek met Vlaanderen komt ook binnen de Zuidwestelijke Delta nog niet zo goed op gang. Daar moet echt aan gewerkt worden, enerzijds om vertrouwen te winnen, anderzijds om elkaars cultuur beter te begrijpen. Beiden zijn randvoorwaarde voor het verzilveren van kansen. De wil tot samenwerken is er wel, maar we moeten de weg daar naar toe nog uitvinden!!
- Ondanks de schijnbaar geïsoleerde ligging van Zeeuw Vlaanderen gebeurt er ongelofelijk veel. 'Schijnbaar geïsoleerd', want vanuit Vlaanderen gedacht ligt Zeeuws Vlaanderen in het geheel niet geïsoleerd. De veronderstelling dat ZV geïsoleerd ligt komt voort uit het gegeven dat we geneigd zijn om het gebied vanuit NL te bekijken, maar bezie het eens vanuit België dan ontstaat er een geheel andere perceptie. Dat verklaart bijvoorbeeld ook de enorme ontwikkeling van de verblijfsrecreatie in Zeeuws Vlaanderen. De kust van Vlaanderen is vol, dus komen de Vlamingen naar de kust van Zeeuws Vlaanderen. Knokke zit al heel lang te wachten op uitbreiding jachthaven. Nu komt ie in West Zeeuws-Vlaanderen. Veel Vlamingen hebben in West Zeeuws-Vlaanderen een boot, ze zijn zo buitengaats. Daarbij: Vlamingen voelen zich meer thuis in Zeeuws-Vlaanderen dan op andere plaatsen aan de Nederlandse kust.
- Brouwersdam heeft zoveel potenties, daar zijn we het over eens. De ideeën worden door iedereen gedeeld, maar wie neemt nu verantwoordelijkheid?
- Met betrekking tot de waterveiligheid: het zou goed zijn wanneer we de kunnen omslag maken van oplossingen die werken naar oplossingen die werken en ruimtelijke kwaliteit toevoegen. Wij als werkplaats proberen naar de samenhang van dingen te bekijken, om win-win te creëren of ruimtelijke kwaliteit te verhogen
- Wat zo moedig is aan de presentatie van de Academie dat het hele gebied wordt aangepakt. Dan is 5 of 10 jaar heel kort om iets voor elkaar te brengen. Het werk rondom de getijdencentrale is een perfecte stap daarin. Overheden: zie de Grevelingen als een samenhangende opgave.
- Wie over de dammen rijdt raakt onder de indruk van de grootsheid van het landschap, van de weidse vergeichten en de hoge wolkenluchten. Een 'geest-bevrijdend landschap'. Hoe kan het dan zo zijn dat vrijwel alles dat aan en langs de dammen is gerealiseerd zo'n benauwend karakter heeft?
- Wat kunnen we hier als groep doen aan het doorzetten van deze frisse ideeën?
- Ambitie realiseren begint met ambitie te zaaien.
- Op het moment worden rondom de bekkens allianties gesmeed om dit soort ideeën verder te brengen. Op het gebied van aquacultuur gebeurt al veel waar deze ideeën op aansluiten.

Resumerend, wat zijn nu de ontdekkingen van vanmiddag:

- Zeeuws Vlaanderen is een rijk gebied met verborgen waarden. Pallet aan landschappen en belevings-sferen. Culturele juwelen aan de Belgische kant verrijken dat. Koester de buurman, werk aan wederzijds vertrouwen.
- Het wegdenken van de grens opent tal van nieuwe perspectieven.
- De 'Brouwersdam als belevingsboulevard' ogst veel bijval, maar hoe brengen we dat nu een stap verder??
- Hoe komen we de inspiratie voorbij? Breng mensen/partijen bij elkaar en kom tot projecten

Aanvullingen:

- We hebben twee problemen op te lossen: Enerzijds vertrouwen tussen België en Nederland. Anderzijds moeten we meer oog hebben voor de vitaliteit van het gebied op de lange termijn.
- Oplossing is: begin klein.
- Biedt als overheid ruimte voor particuliere initiatieven. Niet faciliterend, maar stimulerend.
- Denk na over een aantal stimuleringsprojecten. Vgl. Nieuwe Hollandse Waterlinie. Van sectoraal project (alleen cultuurhistorisch) naar succesvol project waaraan allerlei ambities zijn gekoppeld.
- Verdieping van de Westerschelde had een katalysator moeten zijn voor het hele gebied. Die kans heeft men laten liggen. Grevelingen: nu praten we over doorlaatmiddel. Geef ondernemers dan de ruimte om kansen te pakken.
- De stuurgroep kan wenkend perspectief bieden. Daarbij kan de stuurgroep partijen op verantwoordelijkheden wijzen. De stuurgroep heeft geen geld om te gaan trekken. Maar de beelden van vanmiddag kunnen enorm helpen in het zaaien van ambitie.

Afsluiting